

Det europeiske
prosessuelle
forbrukervernet

eller

DISSE TO
AVGJØRELSENE VIL
SJOKKERE DEG!

Stipendiat Vebjørn Wold, IfP, UiO
Bergen, 23.08.2023

Hva er problemet?

- I forbrukertilfellene er typisk problemet dette:
 - Forbrukeren har *uforventede* EU-opphavelige rettigheter
 - ...men i en rettsak, og særlig i en inndrivelsessituasjon, kan forbrukeren tape disse ved manglende prosesshandlinger
- EØS/EU-retten realiseres gjennom nasjonale domstoler, medlemsstatene har «prosessautonomi»
 - Må være *noen* grenser (lojalitet, homogenitet, overhøyhet)
 - Gir utslag i kravene om *effektivitet*
 - og *ekvivalens*

Tre spirer med praksis

- Svært mye praksis om hvordan dette slår ut i forbrukersaker, men vi kan (med litt godvilje) spalte helheten i tre
 - Et krav om anvendelse av eget tiltak i rettssaker
 - Et krav om ekvivalens med nasjonale public policy-regler
 - Et krav om tilstrekkelige innsigelsesmuligheter og/eller kontroll ved inndrivelse utenfor de ordinære domstoler

Anvendelse av rettens eget tiltak

Forbrukeravtaledirektivet feks. sak C-243/08 *Pannon*:

«Den nationale ret skal **ex officio undersøge**, om et kontraktvilkår er urimeligt, så snart den råder over de oplysninger om de **retlige eller faktiske omstændigheder**, som denne prøvelse kræver. Når den anser et sådant vilkår for at være urimeligt, **anvender den ikke vilkåret, med mindre forbrugeren gør indsigelse herimod.**»

Anvendelse av rettens eget tiltak

Forbrukerkredittdirektivet for eksempel C-429/05 *Rampion*:

«direktiv 87/102/EØF skal fortolkes således, at de pålægger en national ret **ex officio at prøve, om der foreligger en tilsidesættelse af den pligt** for kreditgiveren til forud for aftalens indgåelse at vurdere forbrugerens kreditværdighed, der er fastsat i direktivets artikel 8, og at **drage de konsekvenser, som i henhold til national ret følger af en tilsidesættelse af denne pligt**, forudsat at sanktionerne opfylder betingelserne i den pågældende artikel 23.»

Forbrukerretten som «offentlig interesse»

- I flere saker har EU-domstolen brukt *nasjonale «public policy»-regler* til å gi gjennomslag for EU-baserte regler
 - Sak 40/08 Asturcom
 - Fordi tvangskraftige voldgiftsdommer kunne prøves mot «ufravikelige rettsgrunnsetninger», måtte domstolen også kunne prøve om voldgiftskausuler var urimelige
 - Sak C-147/16 Karel de Grote
 - Så lenge domstolen i en fraværssak kunne prøve om kravet stred mot «sedelighet og offentlig orden», måtte de kunne prøve om kravet bygget på urimelige vilkår
- «Principle of public policy equivalence» (Beka, 2018)
- Gjelder «alle prosessuelle elementer» jf. kommisjonen, altså ikke bare spørsmålet om ex officio anvendelse eller ikke.

Minstestandarden for tvangsinndrivelse

- **Tvangsinndrivelse utenfor domstolene**

- Ikke et absolutt krav om ex officio anvendelse, men et krav om at
 - «særegenhederne ved betalingspåkravsproceduren...” må ikke medføre en ”ikke ubetydelig risiko for”, at de berørte forbrugere ikke fremsætter den krævede innsigelse”,
 - (sak C-176/17 Kredit Profi Polska, forente sak C-419/18 og C-483/18 Kredit Profi Polska II og C-632/17, PKO Bank)

- **Momenter:**

- kostnader,
- frister,
- opplysninger til forbrukeren

Sak 495/19 *Kancelaria Medius*

- **Et kredittforetak hadde overtatt et krav mot en forbruker, og rettet betalingsøksmål**
 - Forbrukeren forholdt seg passiv, saken gikk til fraværdsdom.
 - Foretaket hadde ikke lagt frem kontrakten.
 - Etter polsk rett – fraværdsdommen bygger på saksøkers anførte faktum
- **Er forbrukeravtaledirektivet til hinder for at retten kan avsi en fraværdsdom alene på grunnlag av saksøkers fremstilling i stevningen i en sak hvor hvor en forbruker ikke møter?**
 - Betydningen av forbrukerens totale fravær for plikten til å kontrollere om kravet bygget på urimelige vilkår
 - Betydningen av at ”faktiske og rettslige omstendigheter” manglet

Sak 495/19 *Kancelaria Medius*

- **EU-domstolen:**

- Kravet om ex officio-kontroll av vilkår gjelder også i fraværssaker (avsnitt 36)
 - "...uligheden mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende alene kan ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv".
- Uten kontrakten er det ikke mulig å kontrollere om vilkårene er i samsvar med direktiv 93/13 (avsnitt 44)
- "Dispositionsprincippet er...ikke til hinder for" å "pålægge... en sagsøger at fremlægge...det dokument...der tjener som grundlag for dennes krav, eftersom et sådant pålæg ganske enkelt henhører under sagens bevismæssige rammer" (avsnitt 45)
- Derfor ubetenkelig å pålegge domstolen å skaffe kontrakten for å kunne gjøre kontroll. I motsatt fall ville domstolens aktivitetsplikt "blive reduceret til ingenting." (avsnitt 46)
- En domstol som "nærer tvivl" må kunne treffe foranstaltninger for å opplyse saken av eget tiltak (konklusjonen)

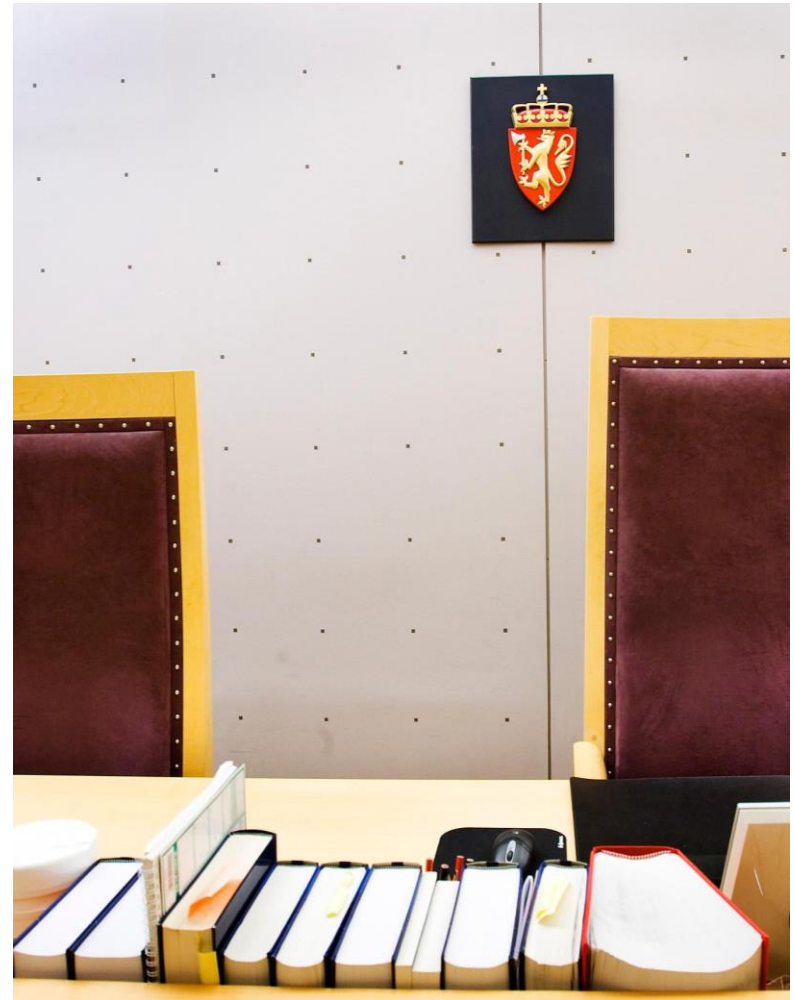
Sak 495/19 *Kancelaria Medius*

§ 16-10. *Fraværdom*

- (1) Har saksøkte fravær i saken, og retten ikke gir oppfriskning, kan saken avgjøres ved fraværdom. Fraværdom kan ikke avsies i saker hvor offentlige hensyn medfører at saksøktes rådighet i rettsforholdet er begrenset, jf. § 11-4.
- (2) Fraværdom avsies etter begjæring fra saksøkeren hvis denne kan gis medhold fullt ut eller i det vesentlige. Dommen skal bygge på saksøkerens påstandsgrunnlag etter § 11-2 når dette er meddelt saksøkte og ikke framtrer som åpenbart uriktig. § 16-9 annet ledd gjelder tilsvarende for saksøkte.
- (3) Avgjørelser som avviser eller forkaster en begjæring om fraværdom, treffes ved kjennelse.
- (4) Første til tredje ledd gjelder tilsvarende ved fravær hos ankemotparten eller andre som kravet er rettet mot.

Fraværsrådet

- I 2017 behandlet forliksrådene samlet **76 080** saker, hvorav **47 539** endte med fraværdom uten at innklagede innga tilsvar

Forente saker (C-693/19 og C-831/19)

- **To saker fra Italia hvor kreditorer søker å fullbyrde rettskraftige «betalingspåkrav», etter at forbrukerne ikke hadde fremmet innsigelser mot kravene ved realitetsbehandlingen**
 - Etter veiledningen fra retten, påberoper forbrukerne seg at sentrale vilkår er urimelige
 - "Egentlig" ikke adgang til dette – fordi betalingspåkravene er rettskraftige
- **Er forbrukeravtaledirektivet til hinder for at den fullbyrdende rett ikke må "etterprøve det iboende indhold af et endeligt, retsligt fuldbyrdelsesgrundlag?"**
 - Betydningen av at kravet er bindende avgjort av en domstol, uten at forbrukerne hadde innsigelser
 - Balansering mellom rettskraft og kontroll med urimelige vilkår

Forente saker (C-693/19 og C-831/19)

- **EU-domstolen**

- Domstolen har stor respekt for rettskaftinstituttet (avsnitt 57)
- Her er det imidlertid snakk om en "implisitt rettskraft", selve spørsmålet om vilkårene var urimelig, har ikke blitt prøvet (avsnitt 64)
- Hvis spørsmålet om vilkårets urimelighet ansees rettskraftig avgjort uten at en redegjørelse for dette fremgår av dommen, vil dette "gøre den forpligtelse, der påhviler den nationale ret, til at foretage en ex officio-prøvelse af, om kontraktvilkårene eventuelt er urimelige, indholdsløse." (avsnitt 65)
- Den fullbyrdende rett må i et "sådan tilfælde" kunne prøve, og eventuelt trekke rettsvirkningene av urimelighet.

§ 4-2. *Innvendinger mot tvangsgrunnlaget*

Mot et alminnelig tvangsgrunnlag kan det under tvangsfullbyrdelsen ikke settes fram andre innvendinger enn at

- a. grunnlaget ikke skriver seg fra en domstol eller en annen instans som kan fatte en avgjørelse av den aktuelle art,
- b. grunnlaget er tvetydig eller selvmotsigende, eller at det for øvrig på grunn av sitt innhold ikke kan fullbyrdes.

Mot et krav som er fastslått i et alminnelig tvangsgrunnlag kan det bare gjøres gjeldende innvendinger som støtter seg til omstendigheter som er oppstått så sent at de ikke kunne ha vært påberopt før avgjørelsen.

Mot et særlig tvangsgrunnlag eller et krav som er fastsatt i et særlig tvangsgrunnlag, kan det fremsettes enhver innvending som kunne ha vært satt fram under et søksmål.

For innvendinger mot et krav som er fastslått i voldgiftsdom, gjelder [voldgiftsloven kapittel 10](#).

0 Endret ved [lov 14 mai 2004 nr. 25](#) (ikr. 1 jan 2005 iflg. [res. 14 mai 2004 nr. 751](#)).

Kan vi fortsette å tenke sånn her om sivilrettspleiens grunnplan?

NOU

Norges offentlige utredninger **2001: 32 Bind A**

Rett på sak

Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

Del I – Lovutkast, bakgrunn og sammendrag

Del II – Generelle drøftelser

Utredning fra Tvistemålsutvalget oppnevnt ved kgl. res. 9. april 1999.
Avgitt til Justis- og politidepartementet 20. desember 2001.

- Fra NOU:2001:32 A s 286

- «. Behandlingsreglene må utformes slik at denne egenskapen videreføres, og man **må akseptere at dette går på bekostning av muligheten for en grundig og intensiv behandling av den enkelte sak. Forlikrådsbehandlingen blir derfor nokså grovmasket** og er ikke ment å likne på rettsmekling eller en rettsak i de ordinære domstoler»

- «Det er viktig at en stor del av de enkle og opplagte sakene, og de sakene hvor det ikke er grunn til å vente at det fremsatte krav blir bestridt, blir kanalisert til forlikrådene. **Det vil avlaste tingrettene for saker som reelt er inkassosaker og for enklere tvister hvor det ikke er behov for juridisk ekspertise**»

Fra undersøkelse av praksis i EUs medlemsland - Max Planck-instituttet/EU- kommisjonen (2014)

An evaluation study of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of judgments and on the equivalence and effectiveness of the procedural protection of consumers under EU consumer law (JUST/2014/RCON/PR/CIVI/0082)

C. Ex Officio Application of Consumer Law – Examples of Answers Given by Interviewees

Belgium: However, this is not done by all Belgian judges. Sometimes, they are simply not aware of it. There is case law, but there are no clear legal rules.

Croatia: Courts do not understand this concept all, nor do they apply it.

Danish lawyer (14 years experience): “It is unclear to what extent Danish judges have an obligation to raise consumer law ex officio. In my practical experience, I have never witnessed a Danish judge raising EU consumer protection law of his/her own motion.”

Irish lawyer: “In practice, a Judge will never bring up a UCTD point of his own motion.”

Et utvalg litteratur

- Internasjonalt

- Mancaloni, Anna Maria, Obligation on Dutch and Italian Courts to Apply EU Law of Their Own Motion, *European Review of Private Law* vol. 24 nr. 3–4 (2016)
- Schebesta, Hanna, Does the National Court Know European Law – A Note on Ex Officio Application after Asturcom, *European Review of Private Law* vol. 18 nr. 4 (2010)
- Beka, Anthi, *The Active Role of Courts in Consumer Litigation: Applying EU Law of the National Courts' Own Motion*, Cambridge: Intersentia (2018)
- Webrouck, Jarich og Dauw, Elise, *The National Courts' Obligation to Gather and Establish the Necessary Information for the Application of Consumer Law - The Endgame? European Law Review (kommer)*

- Norge:

- Giertsen, Johan avtaler 4. utg (2021)
- Fredriksen, Halvard Haukeland og Strandberg, Magne, *Ex Officio Application of EU Consumer Protection Law in Norwegian Courts*, i *Civil Procedure and Harmonisation of Law: The Dynamics of EU and International Treaties*, Intersentia (2019)
- Jünge, Lisa Marie Moen, EØS-rettens tjenere, Masteroppgave ved UiO (2017)
- Sandaaker, Lars, Prosessuelt forbrukevern, Masteroppgave ved UiO (2018)
- Rikardsen, Kjetil, EUs adgang til å stille krav til medlemsstatenes prosessrett og virkningen for norske domstoler gjennom EØSavtalen, Masteroppgave ved UiT (2015)
- Skoghøy, Jens Edvin A., *Tvisteløsning* 3. utg., Oslo:Universitetsforlaget (2017)
- Lilleholt, Kåre, Grenser for kontraktsfridommen, i Bryde Andersen, M., Bärlund, J., Flodgren B., & J., Giertsen (red.), *Aftaleloven 100 år*, København:Djøf (2015)